

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Факультет історії, політології та національної безпеки
Кафедра політології та публічного управління

ФІЛОСОФІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ НАУКИ

СИЛАБУС

нормативного освітнього компонента
підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
галузі знань 19 Архітектура та будівництво
спеціальності 193 Геодезія та землеустрій
освітньо-наукової програми
Геопросторове моделювання, моніторинг земель
та управління територіями

Луцьк – 2024

Силабус освітнього компонента «Філософія та методології науки» підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти галузі знань 19 Архітектура та будівництво, спеціальності 193 Геодезія та землеустрій, за освітньо-науковою програмою Геопросторове моделювання, моніторинг земель та управління територіями

Розробник: Борейко Ю. Г., професор кафедри політології та публічного управління, доктор філософських наук, професор.

Силабус освітнього компонента затверджено на засіданні кафедри політології та публічного управління, протокол № 1 від 29 серпня 2024 р.

Погоджено

Гарант освітньо-наукової програми:

А. В. Уль

Завідувач кафедри: _____

В. В. Бусленко

I. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-наукова програма, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Денна та вечірня (очна) / заочна форми навчання	19 Архітектура та будівництво, 193 Геодезія та землеустрій Геопросторове моделювання, моніторинг земель та управління територіями третій (освітньо-науковий) рівень вищої освіти	Нормативна
Кількість годин/кредитів 150/5		Рік навчання – 1
		Семестр – 1, 2
ІНДЗ: немає		Лекції – 46/14год.
		Семінарські – 20/8 год.
		Самостійна робота 74/110 год.
		Консультації – 10/18 год.
		Форма контролю: залік, іспит
Мова навчання: українська		

II. Інформація про викладача

Викладач	Борейко Юрій Григорович
Науковий ступінь	доктор філософських наук
Вчене звання	Професор
Посада	професор кафедри політології та публічного управління
Профайл	https://wiki.vnu.edu.ua/wiki/Борейко_Юрій_Григорович
Телефон	+380990771753
e-mail	Boreyko.Yuriy@vnu.edu.ua
Дні занять	http://94.130.69.82/cgi-bin/timetable.cgi
Консультації	Очні консультації: щосереди о 15.00-16.20 аудиторія D-104

III. Опис освітнього компонента

1. Анотація курсу

Силабус освітнього компонента «Філософія та методологія науки» складено відповідно до освітньо-наукової програми «Геопросторове моделювання, моніторинг земель та управління територіями» підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти». Силабус містить два змістових модулі: 1) Наука в контексті соціокультурного розвитку людства; 2) Методологічна складова науки.

Вивчення освітнього компонента «Філософія та методологія науки» здійснюється протягом першого і другого семестрів. Освітній компонент є нормативним і розрахований для здобувачів денної (вечірньої) та заочної форм навчання. Предметом вивчення освітнього компонента є теоретико-методологічні засади феномену науки.

Засвоєння навчального матеріалу передбачає розуміння феномену пізнавальної діяльності людини, специфіки та форм наукового пізнання, фундаментальних понять і методологічних засад філософії пізнання на основі дотримання принципів об'єктивності, толерантності, світоглядного плюралізму.

2. Пререквізити: ОК першого (бакалаврського) рівня вищої освіти: ОК Філософія, ОК Логіка.

3. Мета і завдання освітнього компонента

Мета – засвоєння теоретично-методологічних та філософських учень, які визначають стан, структуру і перспективи розвитку сучасної науки, формування навичок оперування категоріально-понятійним апаратом та засвоєння вихідних засад науково-пізнавальної діяльності.

Завдання:

- обґрунтування необхідності підвищення значущості наукового знання за умов ускладнення соціально-цивілізаційних процесів у сучасному суспільстві;
- характеристика науки як соціально-історичного явища;
- вивчення соціальних, організаційних, моральних та особистісно-екзистенціальних аспектів науки і наукової діяльності;
- з'ясування сутності методів наукового пізнання на різних рівнях функціонування науки;
- аналіз найавторитетніших методологічних проектів науки ХХ ст.;
- розкриття проблем якісної оцінки наукового знання – критеріїв, еталонів та ідеалів науки.

4. Результати навчання (компетентності)

Інтегральна компетентність

Здатність продукувати наукові ідеї, володіти методологією наукової та педагогічної діяльності, вирішувати комплексні задачі у процесі дослідницької та професійної діяльності, проводити оригінальні наукові дослідження у сфері геодезії, картографії, фотограмметрії, геоінформаційних систем та технологій, землеустрою, земельного кадастру, моніторингу та охорони земель, управління територіями **(ІНТ)**

Загальні компетентності

Здатність до абстрактного мислення, критичного аналізу та синтезу інформації, оцінювання сучасних наукових досягнень, зокрема у галузі геодезії, фотограмметрії, геопросторового моделювання, землеустрою та управління територіями **(ЗК-1)**

Здатність ініціювати та проводити оригінальні наукові дослідження, визначати актуальність наукової проблеми, здійснювати пошук і критичний аналіз інформації **(ЗК-2)**

Здатність продукувати інноваційні конструктивні ідеї, застосовувати оригінальні підходи до вирішення складних і нестандартних завдань **(ЗК-3)**

Здатність усвідомлювати необхідність перманентного навчання та самовдосконалення протягом життя **(ЗК-4)**

Уміння виявляти ораторські здібності, вести наукову бесіду та дискусію з широкого кола загальних природних і суспільних та спеціальних наукових питань, аргументовано обґрунтовувати власну позицію **(ЗК-5)**

Здатність бути цілеспрямованим, наполегливим, старанним, усвідомлювати соціально-моральну відповідальність за результати власних наукових досліджень **(ЗК-6)**

Здатність раціонально планувати та розподіляти свій час, самостійно проводити наукові дослідження, органічно взаємодіяти у колективі та виявляти лідерські здібності при розробці наукових проєктів **(ЗК-7)**

Фахові компетентності

Володіння актуальною інформацією щодо сучасного стану, тенденцій розвитку, проблематики та розвитку наукової думки у сфері професійної діяльності **(ФК-7)**

Володіння системним загальнокультурним та професійним науковим світоглядом **(ФК-8)**

Здійснення науково-педагогічної діяльності у вищій школі, в наукових структурах, закладах та підрозділах, використовуючи поєднання загальнонаукового та спеціального понятійного апарату і педагогічної майстерності науковця **(ФК-9)**

Програмні результати навчання

Володіти сучасними прогресивними концептуальними та методологічними знаннями і практичними навичками виконання науково-дослідницької та/або професійної діяльності у галузі і на стику предметних галузей знань **(ПР-1)**

Володіти ґрунтовними знаннями предметної області і фаху, знати праці провідних вітчизняних та зарубіжних вчених у царині фундаментальних і прикладних досліджень галузі, формулювати мету власного наукового дослідження як складову загальноцивілізаційного процесу **(ПР-2)**

Встановлювати інформаційну цінність, точність, сучасність і достовірність архівних, фондівих і літературних джерел **(ПР-3)**

Уміти здійснювати критичний аналіз, оцінку і синтез нових наукових положень та ідей **(ПР-5)**

Ініціювати, організовувати та проводити комплексні дослідження в галузі науково-дослідницької та інноваційної діяльності, формулювати наукову проблему з огляду на ціннісні орієнтири сучасного суспільства та стан її наукової розробки, висувати робочі гіпотези з досліджуваної проблеми, які покликані розширювати і поглиблювати сферу наукових досліджень в даній предметній області **(ПР-6)**

Аналізувати сучасні наукові праці, виявляючи недостатньо вивчені та дискусійні питання, здійснювати моніторинг наукових джерел інформації стосовно досліджуваної проблеми, встановлювати їх інформаційну цінність шляхом порівняння з іншими інформаційними джерелами **(ПР-7)**

Уміти підтримувати спілкування в діалоговому режимі з широкою науковою спільнотою та громадськістю у відповідній галузі наукової та/або професійної діяльності **(ПР-9)**

Вміти діяти соціально свідомо і відповідально на основі етичних мотивів, приймати обґрунтовані рішення, саморозвиватися і самовдосконалюватися, нести відповідальність за релевантність і кондиційність наукових досліджень **(ПР-14)**

5. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					Форма контролю/ бали
	Усього	у тому числі				
		Лекції	Практ. (сем.)	Конс.	Самост.	
Змістовий модуль 1. Наука в контексті соціокультурного розвитку людства						
Тема 1. Філософія та методологія науки: загальне окреслення і проблемне поле	14/15.5	4/1	2/0.5	1/2	7/12	ДС/20
Тема 2. Наука як соціально-історичне явище	15/15.5	4/1	2/0.5	1/2	8/12	ДС/20
Тема 3. Особливості історичного розвитку науки	16/15	6/1	2/1	1/2	7/11	ДС/20
Тема 4. Соціальні, організаційні, моральні та особистісно-екзистенціальні аспекти науки і наукової діяльності	16/16	6/2	2/1	1/2	7/11	ДС/20
Тема 5. Наука в епоху інформаційного суспільства	15/14	4/1	2/1	1/1	8/11	ДС/20
Разом за змістовим модулем 1	76/76	24/6	10/4	5/9	37/57	100
Змістовий модуль 2. Методологічна складова науки						
Тема 6. Методологічна складова науки: метод – методологія – методика	14/14.5	4/1	2/0.5	1/2	7/11	ДС/8
Тема 7. Загальнонаукова методологія та її принципи	15/14.5	4/1	2/0.5	1/2	8/11	ДС/8

Тема 8. Методологічні проекти науки ХХ ст.	16/16	6/2	2/1	1/2	7/11	ДС/8
Тема 9. Основні методи наукового пізнання на різних рівнях функціонування науки	14/16	4/2	2/1	1/2	7/11	ДС/8
Тема 10. Проблема якісної оцінки наукового знання: критерії, еталони та ідеали науки	15/13	4/2	2/1	1/1	8/9	ДС/8
Разом за змістовим модулем 2	74/74	22/8	10/4	5/9	37/53	
Поточний контроль						40
Модульна контрольна робота						МКР/60
Усього годин/балів	150	46/14	20/8	10/18	74/110	100

*Форма контролю: ДС – дискусія; МКР – модульна контрольна робота.

6. Завдання для самостійного опрацювання

Тема 1. Філософія та методологія науки: загальне окреслення та проблемне поле	Філософсько-методологічні підходи до визначення науки. Позитивізм. Соціологічний та культурологічний підходи.
Тема 2. Наука як соціально-історичне явище	Наука як генерація нового знання Наука як сфера духовної культури. Соціальний статус науки.
Тема 3. Особливості історичного розвитку науки	Переднаука як феномен традиційних культур. Наука в середньовічному суспільстві. Формування науки Нового часу.
Тема 4. Соціальні, організаційні, моральні та особистісно-екзистенціальні аспекти науки і наукової діяльності	Особистість в науці. Наукова діяльність ученого як професія. Моральний кодекс науковця.
Тема 5. Наука в епоху інформаційного суспільства	Науковий етос за Р. Мертоном. Принципи етосу науки. Наука і держава.
Тема 6. Методологічна складова науки: метод – методологія – методика	Емпіричне пізнання в розвитку сучасної науки. Науковий факт та проблеми його осмислення. Співвідношення методу, методології та методики.
Тема 7. Загальнонаукова методологія та її принципи	Термінологічний підхід. Системно-діяльнісний підхід. Культурологічний підхід.
Тема 8. Методологічні проекти науки ХХ ст.	Концепція розвитку знань Т. Куна. Методологічний анархізм П. Фейєрабенда. Еволюційна модель С. Тулміна.
Тема 9. Методи наукового пізнання на різних рівнях функціонування науки	Основні види пізнання. Мова науки. Суб'єкт і об'єкт наукового пізнання.
Тема 10. Проблема якісної оцінки наукового знання: критерії, еталони та ідеали науки	Істина і знання. Істина і цінності. Істина і віра.

7. Перелік питань для підсумкового контролю

1. Феномен науки. Головні ознаки науки.
2. Основні аспекти буття науки.
3. Основні тлумачення поняття науки.
4. Суттєві ознаки науки та їх пояснення.
5. Категоріальний каркас науки та його значення для наукового знання.
6. Особливості структури наукового знання.
7. Мова науки, її особливості та значення.
8. Основні форми існування науки в сучасному суспільстві.
9. Поняття наукової революції та її основні інтерпретації.
10. Організаційні, економічні, політичні та технологічні аспекти науки.
11. Історичні аспекти функціонування науки.
12. Проблема виникнення науки в історії людства.
13. Поняття парадигми в науковому пізнанні та її використання в наукознавстві.
14. Основні наукові революції в історії людства.
15. Наука як генерація знання.
16. Наука як соціальний інститут.
17. Наука як сфера культури.
18. Істина як мета науки.
19. Критерії, еталони та ідеали науки.
20. Наукове і ненаукове знання.
21. Передумови виникнення науки.
22. Основні етапи розвитку науки.
23. Особливості класичної науки.
24. Формування некласичної науки.
25. Постнекласична наука як прояв постмодерну.
26. Філософія науки як нова галузь філософського знання.
27. Історія становлення філософії науки.
28. Позитивістські концепції науки.
29. Концепції методів наукового пізнання у неокантіанстві.
30. Методологічні концепції прагматизму.
31. Проблеми пізнання у контексті феноменології.
32. Герменевтика як науковий напрямок.
33. Специфіка наукового пізнання.
34. Структурні компоненти науки.
35. Рівні наукового пізнання.
36. Прийоми і засоби емпіричного пізнання.
37. Специфіка та форми теоретичного рівня пізнання.
38. Метатеоретичний рівень пізнання.
39. Класифікація наук.
40. Ідеали і норми наукового пізнання.
41. Загальні характеристики сучасної науки.
42. Синергетика як нова стратегія наукового пошуку.
43. Глобальний еволюціонізм і сучасна наукова картина світу.
44. Проблема позанаукового знання.
45. Взаємозв'язок наукових і соціальних цінностей.

46. Поняття методу. Методи наукового пізнання
47. Класифікація методів наукового пізнання.
48. Загальнологічні методи наукового пізнання.
49. Методи емпіричного дослідження.
50. Поняття наукового факту та складності його інтерпретації.
51. Основні методи опрацювання фактів, оцінка їх пізнавальної ролі.
52. Поняття наукової теорії, її якісні особливості та особливості її будови
53. Методи теоретичного дослідження.
54. Форми теоретичного наукового пізнання: поняття, закон, принцип, ідея.
55. Роль гіпотези у теоретичному науковому пізнанні.
56. Метод системно-структурного аналізу в сучасній науці.
57. Поняття моделі та евристична роль моделювання в сучасній науці.
58. Системний підхід у науковому пізнанні.
59. Методологія наукового пізнання.
60. Раціональність як спосіб ставлення людини до світу.
61. Методологічна та логічна складові науки.
62. Філософія та її роль у науковому пізнанні.
63. Діалектичний і метафізичний методи мислення та дослідження.
64. Методологія наукових досліджень як прикладна теорія пізнання.
65. Динаміка науки, теоретичні моделі та закономірності розвитку.
66. Кумулятивна модель розвитку науки.
67. Діалектико-матеріалістична модель розвитку науки.
68. Проблема росту знань у К. Поппера.
69. Концепція розвитку знань Т. Куна.
70. Науково-дослідна програма І. Лакатоса.
71. Методологічний анархізм П. Фейєрабенда.
72. Еволюційна модель С. Тулміна.
73. Загальні закономірності розвитку науки.
74. Основні сучасні підходи до розуміння методології науки.
75. Філософія науки як напрям філософського знання.
76. Наука як феномен цивілізації західного типу.
77. Історичні умови виникнення та поширення науки.
78. Порівняльний аналіз засад класичної та некласичної науки.
79. Поняття біфуркації, нелінійності та стохастичності в постнекласичній науці.
80. Проблематика аналітичної філософії та її концепція науки.
81. Етичні аспекти наукової діяльності. Стандарти етосу науки за Мертоном.
82. Роль евристики в сучасній науковій творчості.
83. Сутність проблемної ситуації. Основні типи проблемних ситуацій в науці.
84. Філософсько-методологічні настанови природничих наук.
85. Філософська методологія у сфері соціально-гуманітарного знання.
86. Співвідношення методу, методології та методики.
87. Суб'єкт і об'єкт наукового пізнання.
88. Особистість в науці.
89. Наукова діяльність ученого як професія.
90. Соціальний статус науки.

IV. Політика оцінювання

Політика викладача щодо здобувача освіти: здобувач має відвідувати лекції та практичні заняття. Пропущені без поважних причин заняття потрібно відпрацювати у формі: підготовки конспектів лекції, опитування за темою практичного заняття.

Політика щодо академічної доброчесності: усі завдання здобувач має виконувати самостійно.

Політика щодо дедлайнів та перескладання: у випадку пропуску лекції без поважної причини здобувач готує конспект до наступного практичного заняття. До закінчення вивчення модуля здобувач має відпрацювати усі практичні заняття.

Неформальна освіта при викладанні освітнього компонента

Визнання результатів навчання, отриманих у неформальній освіті здійснюється відповідно до «Положення про визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та/або інформальній освіті у Волинському національному університеті імені Лесі Українки» (<https://bly.to/jqTSXVP>)

Сертифікати участі у майстер-класах (семінарах, курсах тощо) на тематику, яка відповідає темам курсу, є достатньою підставою для зарахування відповідних тем.

Результати освіти, отримані у формальній та/або інформальній освіті, можуть бути зараховані як додаткові у межах поточного оцінювання.

Види наукової та практичної активності здобувачів освіти	Кількість балів
Виступ на міжнародній, всеукраїнській студентській науково-практичній конференції з публікацією тез доповіді в межах тематики освітнього компонента	до 10
Проходження курсів, тренінгів, воркшопів або інших видів неформальної освіти в межах тематики освітнього компонента	до 15

V. Підсумковий контроль

Формами підсумкового семестрового контролю є залік та іспит.

Залік передбачає оцінювання знань здобувачів освіти під час поточного контролю за результатами виконання семінарських занять.

Складання іспиту передбачає отримання підсумкової оцінки, яка є сумою поточних балів та підсумкового контролю.

Якщо протягом семестру здобувач набрав 75 і більше балів, він може отримати іспит не складаючи його.

У випадку незадовільної підсумкової оцінки або за бажанням підвищити свій результат здобувач складає іспит, на якому враховуються поточні та отримані на іспиті бали.

VI. Шкала оцінювання

1 семестр (залік)

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка
90–100	Зараховано
82–89	
75–81	
67–74	
60–66	
1–59	Незараховано (необхідне перескладання)

2 семестр (екзамен)

Оцінка в балах за всі види навчальної діяльності	Оцінка
90–100	Відмінно
82–89	Дуже добре
75–81	Добре
67–4	Задовільно
60–66	Достатньо
1–59	Незадовільно

VII. Рекомендована література та інтернет-ресурси

Література

1. Бержанір А. Л., Запорожець М. О., Кожушко Т. В. Філософія науки та інновацій: навч посіб. Умань: Візаві, 2022. 201 с.
2. Борейко Ю. Г. Методологічний дискурс комунікації у контексті повсякденності. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки. Філософські науки*. 2018. № 10 (383). С. 3–8.
3. Борейко Ю. Г. Філософія та методологія науки: електронний курс освітнього компонента. Рекомендовано науково-методичною радою ВНУ імені Лесі Українки до використання в освітньому процесі (протокол № 10 від 19.06.2024 р.). URL: <https://moodle.vnu.edu.ua/course/view.php?id=2638>.
4. Борейко Ю. Г., Федотова Т. В. Гносеологічний потенціал наукового факту з позицій методології позитивізму. *Наукове пізнання: методологія та технологія*. 2024. Вип. 1 (53). С. 82–87.
5. Борейко Ю. Г., Федотова Т. В. Соціокультурна детермінанта феномена символічного насильства. *Софія. Гуманітарно-релігієзнавчий вісник*. 2020. № 1 (15). С. 5–8.
6. Габович О., Кузнецов В. Огляд сучасної філософії науки. *Філософська думка*. 2022. №. 1. С. 115–133.
7. Дзьобань О.П. Філософія науки: підручник. К.; Одеса: Фенікс, 2024. 516 с.
8. Карівець І., Кадило А. Сучасна філософія науки: теми й проблеми: навчальний посібник. Львів: Новий світ-2000, 2024. 141 с.
9. Лісовська Ю. П., Лісовський П. М. Філософія науки: військово-промислові інновації. К.: Видавництво Університет «Україна», 2022. 192 с.
10. Мельник В. П. Евристичний потенціал конструктивізму як методологічного принципу філософії науки. *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії*. 2021. Вип. 36. С. 9–19.
11. Мельник В. Цивілізаційні запити та феномен науки. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2022. 480 с.
12. Петрушенко В. Л. Філософія і методологія науки. Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2016. 184 с.
13. Утюж І. Г. Філософія науки. Етика та методологія наукового дослідження: навч.-метод. посіб. для підготовки докторів філософії «Doctor of philosophy» (PHD). Запоріжжя : ЗДМУ, 2023. 101 с.
14. Філософія науки: підручник. За ред. І. С. Добронравової. К.: ВПЦ «Київський університет,» 2018. 255 с.
15. Філософські проблеми наукового пізнання: навч. посіб. За ред. В. О. Ананьїна. К.: ІСЗІ КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2018. 231 с.
16. Штанько В. І. Філософія і методія науки: підручник для аспірантів всіх спеціальностей. Харків: ХНУРЕ, 2017. 180 с.
17. Boreiko Y., Kulakevych M. Symbolic violence in social theory of Pierre Bourdieu: Reception in the religious sphere. *Софія. Гуманітарно-релігієзнавчий вісник*. 2021. № 2 (18). С. 5–8.

Інтернет-ресурси

1. Інститут філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України. URL: <https://filosof.com.ua/>.
2. Кафедра філософії та методології науки філософського факультету КНУ ім. Тараса Шевченка. URL: <http://www.philsci.univ.kiev.ua>.
3. Філософська енциклопедія Стенфордського університету. URL: <http://plato.stanford.edu>.
4. Філософський факультет ЛНУ ім. Івана Франка. URL: <https://filos.lnu.edu.ua/>.